

**ES trečiojo energetikos paketo įgyvendinimo
tikslai ir įtaka gamtinių dujų rinkai**

TARK
GRUNTE
SUTKIENE

VILNIUS BERNATONIS, partneris

2011 m. lapkričio 10 d., Vilnius

Turinys

- ❖ ES energetikos vidaus rinkos reglamentavimas
- ❖ Trečiojo energetikos paketo tikslai ir esminės reguliavimo nuostatos
- ❖ Energetikos veiklų atskyrimo modeliai
- ❖ ES trečiojo energetikos paketo nuostatų įgyvendinimas Lietuvoje
- ❖ Gamtinių dujų sektoriaus pertvarka pagal trečiąjį energetikos paketą

ES energetikos vidaus rinkos reglamentavimo apžvalga

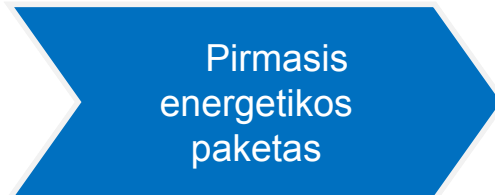
Pagrindinės ES reglamentavimo prielaidos:

- ❖ Monopolinių įmonių veiklos **neigiama įtaka** ekonomikai bei vartotojams
- ❖ Vertikalios integracijos įmonės **neskatina konkurencijos** ir turi galimybes diskriminuoti rinkos dalyvius
- ❖ **Piktnaudžiavimas** reguliuojamais tarifais, investicijų stoka
- ❖ Pajėgumų paskirstymas susijusių įmonių naudai ir **sistemos prieinamumo problemos**

Reglamentavimo tikslai:

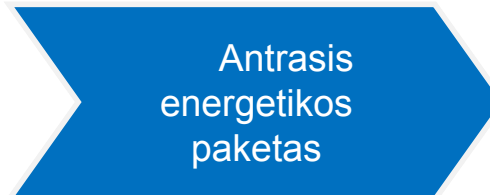
- ❖ Bendros ES vidaus energetikos **rinkos sukūrimas**
- ❖ **Konkurencijos didinimas**, sąžiningų kainų ir nediskriminacinės prieigos prie tinklų užtikrinimas
- ❖ Energetikos sektorių gamybos, perdavimo skirstymo ir tiekimo **veiklų atskyrimas**
- ❖ Paslaugų teikimo **kokybės ir efektyvumo gerinimas** ir energijos **tiekimo saugumo užtikrinimas**.

1996/1998

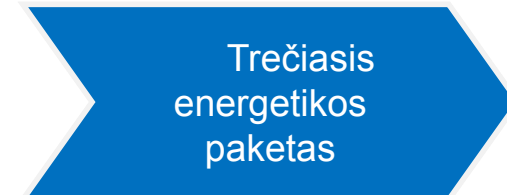
- Bendrų vidaus rinkos taisyklių nustatymas elektros ir dujų sektoriuose.
- Energetikos rinkos liberalizavimo pradžia.

2003

- Reikalavimas atskirti energetikos sektorių veiklas teisiniu ir funkciniu atskyrimo būdu.

2009

- Siekiama užbaigti energetikos rinkos liberalizavimo procesą ir užtikrinti atvirą ir konkurencingą energijos išteklių rinką.

ES trečiojo energetikos paketo tikslai

Trečiasis energetikos paketas – tai visuma teisinių priemonių, kuriomis siekiama kiekvienam ES piliečiui užtikrinti veiksmingą galimybę pasinaudoti daugeliu konkurencingos energetikos rinkos privalumų

Paketu siekiama kad **energijos rinka taptų visiškai veiksminga**, atsirastų Europos Sąjungos dujų ir elektros energijos rinką ir būtų užtikrinta vartotojų pasirinkimo teisė, sąžiningos kainos, švari energija ir energijos tiekimo saugumas. Siekiant šių tikslų, Paketu numatoma:

- ❖ **atskirti** energijos gavybos ir tiekimo **veiklas** nuo perdavimo tinklų veiklos
- ❖ **skatinti energijos prekybą** visos Europos Sąjungos lygmeniu
- ❖ sukurti efektyvią nacionalinių **reguluotojų sistemą**
- ❖ skatinti **tarptvalstybinį bendradarbiavimą** ir investavimą
- ❖ užtikrinti didesnę tinklų operatorių ir tiekimo **rinkos skaidrumą**
- ❖ didinti Europos Sąjungos **valstybių solidarumą**

ES trečiajame energetikos pakete numatytomis priemonėmis siekiama **pašalinti sąlygas perdavimo sistemos operatoriaus ir energijos tiekėjo interesų konfliktui**

Trečiojo energetikos paketo struktūra ir įsigaliojimas

Paketo struktūra:

2 Direktyvos:

- ❖ Elektros 2009/72/EB
- ❖ Dujų 2009/73/EB

3 Reglamentai:

- ❖ Dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių EB Nr.715/2009
- ❖ Dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių EB Nr.714/2009
- ❖ Įsteigiantis Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą EB Nr.713/2009

Paketo įsigaliojimo data **2011 m. kovo 3 d.** :

- ❖ iki šios datos valstybės narės turėjo perkelti į nacionalinę teisę direktyvų reglamentavimą
- ❖ ...tačiau “tai nėra absoliutus terminas” – dauguma ES valstybių narių vėlavo ar vėluoja įgyvendinti trečiojo paketo nuostatas

Pagrindinės Trečiojo paketo nuostatos (1)

Pakete įvirtinama:

- ❖ **Veiksmingas energijos gamybos ir gamtinių dujų gavybos veiklos atskyrimas nuo tinklo operatoriaus veiklos (*angl. unbundling*)**

Valstybės narės, kuriose elektros ar gamtinių dujų perdavimo tinklai 2009 m. priklausė vertikalios integracijos įmonėms, turi galimybę pasirinkti vieną iš 3 Paketo įgyvendinimo modelių:

  - (i) nuosavybės atskyrimo
  - (ii) nepriklausomo sistemos operatoriaus arba
  - (iii) nepriklausomo perdavimo operatoriaus modelį

- ❖ **Nacionalinių energetikos reguliavimo institucijų įgaliojimų ir savarankiškumo stiprinimas**
  - (i) Sustiprintas institucijų nepriklausomumas
  - (ii) Suteikiamos didesnės galios kontroliuoti ūkio subjektus ir kompetencija perdavimo sistemos operatorių sertifikavimo procedūroje
  - (iii) Praplečiama institucijų tyrimo veikla ir suteikiami sankcijų taikymo įgaliojimai

- ❖ **Įsteigiama Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (ACER), kuri**
  - (i) užtikrina veiksmingą nacionalinių reguliavimo įstaigų bendradarbiavimą
  - (ii) teikia bendras rekomendacijas Europos Komisijai ir vykdo bendrosios rinkos stebėseną
  - (iii) turi įgaliojimus priimti individualius sprendimus, susijusius su sienas kertančių dujų vamzdiniais ir elektros energijos tinklais ar techniniais klausimais, Reglamente numatytais atvejais

Pagrindinės Trečiojo paketo nuostatos (2)

❖ **Elektros ir gamtinių dujų rinkos funkcionavimo skatinimas**

- (i) Siekiama didinti skaidrumą ir likvidumą energetikos rinkose plečiant rinkos integraciją ir gerinant prieigą mažmeniniams vartotojams
- (ii) Numatomos teisės naudotis dujų saugyklomis
- (iii) Numatomos teisės naudotis SGD terminalais

❖ **Įtvirtinamas trečiosios šalies prieigos principas**

Nustatoma perdavimo sistemų operatorių prievolė leisti visiems elektros energijos arba dujų tiekėjams atitinkantiems reikalavimus naudotis perdavimo tinklu vartotojams pasiekti ir įtvirtinamas draudimas diskriminuoti sistemos naudotojus

❖ **Skatinamas efektyvus bendradarbiavimas tarp perdavimo sistemos operatorių**

Entso-E ir Entso-G – Europos perdavimo sistemos operatorių tinklai skatins ES elektros energijos ir gamtinių dujų tinklų operatorius, bendradarbiauti ir priimti bendrus veikimo rinkoje ir techninių kodeksus bei saugumo standartus

❖ **Su trečiosiomis šalimis susijęs sertifikavimo ypatumai (“Gazprom’o straipsnis“)**

Siekiant užtikrinti sąžiningą konkurenciją tarp ES ir trečiųjų šalių įmonių yra įtvirtinama nuostata, kad subjektai iš trečiųjų šalių gali kontroliuoti perdavimo sistemas tik jeigu atitinka tam tikras sąlygas (t.y. veiklų atskyrimo reikalavimus).

Atskyrimo modeliai pagal trečiąjį energetikos paketą

I Nuosavybės atskyrimas

Modelis: Sukuriamas nepriklausomas atskiras perdavimo sistemos operatorius, kuriam nuosavybės teise priklauso perdavimo sistema

II Nepriklausomas sistemos operatorius

Modelis: perdavimo sistema lieka vertikaliai integruotai įmonei, o skiriamas nepriklausomas sistemos operatorius, kurį paskiria Valstybė perdavimo sistemos savininko siūlymu.

Turi būti užtikrinta:

- (i) Operatoriaus nepriklausomumas
- (ii) Komercinių paslapčių saugumas

III Nepriklausomas perdavimo operatorius (organizacinis atskyrimas)

Modelis: perdavimo sistemos operatoriui nuosavybės teise priklauso perdavimo sistema ir jis yra vertikaliai integruotas, bet numatyti papildomi ribojimai:

- (i) Finansiniai, techniniai sprendimai priimami nepriklausomai nuo pagrindinės bendrovės
- (ii) Sudaromas priežiūros organas

Neleistina kontrolė pagal trečiąjį energetikos paketą

Valstybės narės įgyvendindamos veiklų atskyrimą užtikrina, kad:

❖ Tas pats asmuo ar asmenys **neturėtų teisės tiesiogiai arba netiesiogiai kontroliuoti įmonės**, vykdančios gavybos ar tiekimo veiklą, kartu turėdami teisę:

- tiesiogiai arba netiesiogiai kontroliuoti **perdavimo sistemos operatorių ar pačią perdavimo sistemą** arba
- **turėti kokių nors teisių** perdavimo sistemos operatorių ar pačios perdavimo sistemos atžvilgiu

Tuo atveju kai kontroliuojantys subjektai – valstybės institucijos, įstaigos ar kiti vieši asmenys, laikoma kad jie **nėra atskiri jeigu yra tiesiogiai pavaldūs tam pačiam viešam asmeniui.**

„Teisių“ turinys neleistinos kontrolės prasme apima:

- 1) įgaliojimus naudotis **balsavimo teisėmis**
- 2) įgaliojimus **skirti** priežiūros organų, valdymo organų ir kito įmonei atstovaujančio **organo narius**
- 3) **kontrolinio akcijų paketo** valdymą ir disponavimą juo

Lietuvos pasirinktas įgyvendinimo modelis

Nuosavybės atskyrimo modelis

Elektros energijos sektoriuje

2010 m. Patvirtinta Elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymo koncepcija

De facto yra įgyvendintas nuosavybės ir veiklų atskyrimas:

- ❖ Perdavimo veikla – LITGRID AB
- ❖ Skirstymo veikla – AB LESTO
- ❖ Gamybos veikla – AB LIETUVOS ENERGIJA

LITGRID perduoti elektros perdavimo tinklai.

Šiuo metu teises į visų įmonių akcijas įgyvendina Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, todėl kontrolė turėtų būti perduota kitam viešajam subjektui.

Gamtinių dujų energijos sektoriuje

2011 m. priimti trečiąjį paketą įgyvendinantys:

- ❖ Gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymas;
- ❖ Gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymas.

Sukurta teisinė bazė, kuria remiantis AB „Lietuvos dujos“ vertikalčiai integruota įmonė turės persitvarkyti, kad atitiktų veiklų atskyrimo reikalavimus.

Faktiškai atskyrimas dar neįgyvendintas.

Gamtinių dujų sektoriaus įmonių pertvarkos būdai

Įgyvendinimo įstatyme įmonių pasirinkimui numatyti **du būdai**:

1. Kontrolės pertvarkymo procedūra

❖ “Savanoriškas persitvarkymas” – gamtinių dujų įmonių iniciatyvos elementas.

❖ Įmonės kontrolė pertvarkoma **per** įmonės sudaromus **sandorius** (turto perleidimo, akcijų perleidimo, akcininkų teisių perleidimo, akcininkų sutarties, įstatinio kapitalo didinimo ar mažinimo ar pan.)

❖ Sandoriams privalomas VKEKK sutikimas

❖ Turi būti užtikrinamas nuosavybės atskyrimas ir neleistinos kontrolės nebuvimas

❖ Pabaigus pertvarkymą gaunama VKEKK išvada dėl draudžiamos kontrolės praradimo

2. Reorganizavimo procedūra

❖ Reorganizavimo sąlygų parengimas.

❖ Reorganizavimo sąlygų nagrinėjimas ir derinimas VKEKK

❖ Įmonės reorganizavimo procedūra Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse ir Akcinių bendrove numatyta tvarka

Gamtinių dujų įmonių pertvarkos planas

2011 m. spalio 28 d. Vyriausybė patvirtino “**Gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkančių gamtinių dujų įmonių veiklų ir kontrolės atskyrimo vykdymo planą**”

Plane numatytos esminės veiklų ir kontrolės atskyrimo datos ir terminai:

- ❖ **Iki 2012 m. kovo 31 d.** – gamtinių dujų įmonės turi pasirinkti atskyrimo būdą ir informuoti apie sprendimą VKEKK bei pateikti jo aprašymą
- ❖ **Iki 2013 m. liepos 31 d** – turi būti baigtas teisinio ir funkcinio PSO atskyrimo etapas arba paskelbtos reorganizavimo sąlygos (šis terminas gali būt pratęstas iki 2013 m. gruodžio 31d.)
- ❖ **Iki 2014 m. spalio 31 d.** – gamtinių dujų įmonės turi būti galutiniai pertvarkytos pagal Gamtinių dujų įstatymo reikalavimus

Sankcijos. Jeigu Gamtinių dujų įmonės nevykdys arba vėluos vykdyti nustatytus reikalavimus, VKEKK gali priimti sprendimą dėl baudos skyrimo, kurios dydis galėtų siekti iki dešimties procentų atitinkamos bendrovės metinių pajamų.

Ačiū už dėmesį

Vilius Bernatonis

Mob. : +370 687 10722

Email: vilius.bernatonis@tgslegal.com